

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

**Vývoj a příčiny nezaměstnanosti ve vybraném
regionu**

Bc. Michaela Strejcová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se zabývá mapováním vývoje nezaměstnanosti v Karlovarském kraji (dále jen KVK) v letech 2008 – 2014, identifikací příčin a nalezení vhodných způsobu řešení vedoucí ke snížení nezaměstnanosti. V teoretické části shrnuje poznatky různých autorů zabývajících se problematikou nezaměstnanosti, její charakteristikou, druhy a způsoby měření. Dále jsou vysvětleny pojmy státní a aktivní politiky zaměstnanosti s vymezením jednotlivých nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Závěr teoretické části se zabývá Evropskou strategií zaměstnanosti. V úvodu praktické části je provedeno zhodnocení vývoje nezaměstnanosti podle okresů v karlovarském regionu s přihlédnutím na uchazeče o zaměstnání, kteří jsou obtížně umístitelní na trhu práce a vymezením aktuálně realizovaných projektů určených pro tuto skupinu nezaměstnaných osob. Pro účely zjištění příčin nezaměstnanosti byla použita rozdílná technika sběru dat. Prvotní informace byly získány z pohledu odborných pracovníků Úřadu práce zabývajících se prováděním a realizací projektů určených pro uchazeče o zaměstnání a to formou rozhovorů. Dále bylo provedeno dotazníkové šetření, které umožnilo získání dat tentokrát z pohledu nezaměstnaných osob v evidenci Úřadu práce v KVK. Získaná data byla zpracována a zjištěné výsledky byly srozumitelně interpretovány. V závěru práce došlo ke shrnutí dat, vyvození závěru a uvedení vlastních návrhů a doporučení, které by mohly vést ke zvýšení zaměstnanosti v Karlovarském kraji.

Klíčová slova

nezaměstnanost, trh práce, analýza nezaměstnanosti, důsledky nezaměstnanosti, příčiny nezaměstnanosti, dotazníkové šetření, Karlovarský kraj

Úvod

Světová hospodářská krize, která probíhala v letech 2008 – 2013 měla zásadní dopady na hospodářství v ČR. Z hlediska struktury českého hospodářství byly zaznamenány negativní dopady zejména v oblasti průmyslu a služeb, které měly mimo jiné také vliv na úroveň nezaměstnanosti. Stěženi pro tuto práci bylo analyzovat data a nalézt možné příčiny ovlivňující výši nezaměstnanosti v Karlovarském kraji.

Cíl práce a metodika

Hlavním cílem diplomové práce bylo navržení takových způsobů řešení, která by vedla ke snížení nezaměstnanosti v Karlovarském kraji. Pro jeho naplnění byly stanoveny dva dílčí cíle. První z nich se zaměřil na analýzu vývoje nezaměstnanosti v letech 2008 – 2014. Druhý dílčí cíl objasňoval příčiny nezaměstnanosti v Karlovarském kraji. Pro jejich komplexní zjištění bylo nutné poznat vnímání, postoje a názory na tuto problematiku z pohledu všech aktérů.

Nejprve byl zahájen sběr informací, který umožnil získat názory odborných pracovníků Úřadu práce v Karlových Varech. Dalšími aktéry byli uchazeči o zaměstnání evidovaní na Úřadu práce v Karlovarském kraji. Jejich názory byly získány pomocí dotazníkového šetření. V teoretické části byla použita metoda deskripce a analýzy odborné literatury týkající se dané problematiky.

Praktická část byla rozdělena do několika kapitol. První kapitola se zabývala deskripcí jevů a základních charakteristik regionu, rozbořem faktorů ovlivňující lokální prostředí, analýzou nezaměstnanosti v letech 2008 – 2014 členěnou podle okresů Karlovarského kraje, vymezením rizikových kategorií uchazečů o zaměstnání, kteří jsou nejvíce ohroženi na trhu práce a popisem projektů realizovaných v rámci aktivní politiky zaměstnanosti určený pro tyto nezaměstnané osoby. Druhá kapitola praktické části byla zaměřena na identifikaci příčin nezaměstnanosti uchazečů o zaměstnání evidovaných na Úřadu práce v Karlovarském kraji. V empirickém šetření byl použit kvantitativní výzkum, skládající se z 11 postupových kroků podle autora Dismana. Byly sestaveny čtyři okruhy hypotéz, členěné podle pohlaví, věku, dosaženého vzdělání a bydliště nezaměstnaných osob, které byly poté konkretizovány. Technikou sběru dat bylo zvoleno dotazníkové šetření. Získaná data byla z tištěné formy převedena do elektronické podoby, a to stanovením jednoznačného kódu pro každou odpověď. Data se poté formou maticové tabulky zpracovala v programu Microsoft Excel, ze kterého se převedla do statistického programu SPSS, jehož výstupem byly frekvenční a křížové tabulky umožňující potvrzení či vyvrácení hypotéz.

V závěru byl vyhodnocen celkový stav nezaměstnanosti v Karlovarském kraji vycházející z provedených analýz a získaných výsledků empirického šetření. Na základě těchto poznatků byla navržena doporučení na snížení nezaměstnanosti a zajištění růstu pracovních míst v Karlovarském kraji.

Teoretická východiska a analýza nezaměstnanosti

V literární rešerši byly vysvětleny pojmy a definice vztahující se k dané problematice. Zejména pojem nezaměstnanost, její členění, Evropská strategie zaměstnanosti, státní a aktivní politika zaměstnanosti, dále nástroje pro její uplatnění. Z legislativních pramenů byl stěžejní zákon o zaměstnanosti a jeho výklad. V práci byla popsána charakteristika Karlovarského kraje a vývoj nezaměstnanosti v letech 2008 – 2014. Následoval popis příčin diference jednotlivých okresů, dále charakteristika obtížně umístitelných osob v evidenci Úřadu práce a uvedení aktuálně realizovaných projektů v karlovarském regionu.

Shrnutí dosažených výsledků a návrhy řešení

Hlavním cílem práce bylo navrzení takových způsobů řešení, která by vedla ke snížení nezaměstnanosti v KVK. Provedenou analýzou nezaměstnanosti za uplynulých šest let byly zjištěny faktory ovlivňující její výši. Za zásadní lze považovat uplynulou hospodářskou krizi, která nejvíce gradovala v roce 2013, dále nejnižší úroveň vzdělanosti obyvatel v ČR, nejnižší mzdy v ČR, ale také nízký objem vytvořeného HDP v rámci celorepublikového srovnání. Úroveň nezaměstnanosti byla rozdílná v jednotlivých okresech KVK. Nejvyšších hodnot dosahovala v okrese Sokolov, naopak nejnižších v okrese Cheb. Diference byla způsobena nedostatečným počtem průmyslových zón, nebo jejich nevyužitelností, špatnou dopravní obslužností z okrajových částí obcí v regionu a nesouladem mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle.

Doporučení související s nesouladem mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle, které se vyznačuje vysokým počtem nezaměstnaných absolventů zejména z řad žáků, studující obory ukončené výučním listem byla navržena jako projekty spolufinancované z fondu ESF. Byl navržen tříletý pilotní projekt, jehož cílem je podpora absolventské praxe řemeslného oboru nástrojář s garancí pracovního místa po úspěšném ukončení studia.

Další **doporučení** jsou reakcí na zjištěnou rozdílnou úroveň nezaměstnanosti v okresech KVK a souvisí s aktivními pobídkami určenými pro investory do nově vybudované průmyslové zóny Silvestr v obci Březová u Sokolova. Jejich smyslem je realizovat projekty zaměřující se na příhraniční spolupráci absolventů škol s garancí pracovního místa u zahraničního zaměstnavatele. Následuje **doporučení** související s nízkou úrovní vzdělanosti uchazečů o zaměstnání v KVK. Byl navržen tříletý projekt zaměřený na podporu dálkového studia nezaměstnaných osob s nedostatečnou úrovní dosaženého vzdělání. Jedná se o studium oboru, který je typický pro KVK a zároveň poptávaný lokálními zaměstnavateli.

Výsledky kvalitativního šetření lze rozčlenit do čtyř okruhů hypotéz A – D.

Z okruhu hypotéz A vysvětlující nezaměstnanost ovlivněnou motivací a postoji respondentů v závislosti na pohlaví vyplývá, že ženy byly ve srovnání s muži ochotnější účastnit se všech pro ně realizovaných projektů. Výsledek mohl být zapříčiněn faktem, že se ženy se mohly cítit ohroženější na trhu práce např. z důvodu zajištění mateřských povinností. Zkoumaná byla také požadovaná aktivita respondentů v realizovaných projektech. Z odpovědí vyplynul shodně požadavek u obou pohlaví na zdokonalení se v práci na počítači. Další zkoumanou proměnnou byla preference druhů zaměstnání a posouzení konkrétního úvazku. Zatímco co ženy nejčastěji upřednostňovaly plný úvazek, muži preferovali nerovnoměrnou pracovní dobu (krátký, dlouhý týden). Na otázku vztahující se k ochotě zvýšení si dosavadního vzdělání odpovídaly ženy s vyšší převahou ve srovnání s muži.

Doporučení k okruhu hypotéz A: Návrhem je podporovat malé a střední podniky v KVK, které by využily z forem pracovního poměru pružnou pracovní dobu, zkrácený pracovní úvazek a práci z domova. Podpora by byla vyplacena v podobě příspěvku na zapracování uchazečů o zaměstnání. Na tento příspěvek by navazovala finanční podpora v podobě daňového zvýhodnění určené těmto zaměstnavatelům. Dalším doporučením vycházející z postojů respondentů je nabízet v rámci aktivit tzv. „poradenství“ a kurzy počítačové gramotnosti. Následuje doporučení, jehož smyslem je podpora dálkového studia nezaměstnaných osob s nedostatečnou úrovní dosaženého vzdělání realizovaná prostřednictvím navrhovaného projektu.

Okruh hypotéz B vysvětloval příčiny nezaměstnanosti z hlediska věku respondentů. Z odpovědí vyplývá značná neochota dojíždění za prací ve všech věkových kategoriích.

Doporučení k okruhu hypotéz B: Autorka navrhuje účast v projektu zajišťující vytvoření pracovního místa s garancí bezplatné dopravy do zaměstnání, tak aby byly eliminovány překážky bránící vstupu na trh práce.

Okruh hypotéz C z hlediska dosaženého vzdělání se zaměřil na zjištění úrovně a ochoty zapojení se do rekvalifikačních kurzů. Získané výsledky vypovídají o vysoké úrovni zapojení. Podstatně horší výsledky byly zjištěny v případě ochoty zvýšení dosavadního stupně vzdělání. Lidé s nižším vzděláním projeví menší zájem nadále studovat ve srovnání s osobami s vyšším vzděláním.

Doporučení k okruhu hypotéz C: Doporučením je efektivnější poskytování rekvalifikačních kurzů, které jsou součástí nabízených projektů. Autorka navrhuje poskytnout příspěvky na vytvoření společensky účelné pracovní místo jen za předpokladu, že by zaměstnavatelé podporované pracovní místo udrželi účastníkovi potažmo zaměstnanci po dobu dvou let, které

jsou limitní pro získání minimální požadované praxe. Dalším doporučením je navrhovaný projekt spočívající v podpoře dálkového studia v oboru poptávaném na trhu práce. Vhodné řešení může být také v podpoře studijních oborů, které jsou poptávané na trhu práce v KVK, s garancí zajištění pracovního místa po úspěšném ukončení studia.

Okruh hypotéz D se zaměřil na příčiny nezaměstnanosti z hlediska místa bydliště. Respondenti za nejčastější příčinu nezaměstnanosti uváděli nedostatek pracovních míst. Nejčtenější odpovědi byly zaznamenány dotazovanými osobami z okresu Sokolov. Důvodem je nedostatečná využitelnost průmyslových zón v daném okrese.

Doporučení k okruhu hypotéz D: spočívá v realizaci navrhovaného projektu, založeném na přeshraniční spolupráci aktérů a to zahraniční firmou a vybranou střední školou z KVK, pro jejíž studenty by zajišťovala odbornou praxi s příslibem zaměstnání, který by garantoval poskytnutí pracovního místa po úspěšném absolvování studia. Tato pracovní místa by mohla být vytvořena na základě investiční pobídky realizované KVK a to v průmyslové zóně Silvestr v okrese Sokolov.

Závěr

Kvantitativní výzkum potvrdil teoretickou hypotézu vypovídající o tom, že příčiny nezaměstnanosti osob evidovaných na Úřadu práce v KVK členěných dle pohlaví, věku, vzdělání a bydliště, jsou ovlivněny jejich rozdílnými postoji a motivací při řešení otázek týkajících se jejich zaměstnanosti.

Seznam použitých zdrojů

BROŽOVÁ, D., 2012. *Kapitoly z ekonomie trhů práce*. 1. vyd. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1880-0.

DISMAN, M., 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.

JUREČKA V. a kol., 2010. *Makroekonomie*. Grada: Publishing. a.s., s. 336. ISBN 978-80-247-3258-9.

KREBS, V. a kol., 2007. *Sociální politika*. 4. přepracované vyd. Praha: ASPI. a.s., 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.

MAJEROVÁ, V., MAJER, E., 2009. *Empirický výzkum v sociologii venkova a zemědělství část II*. 2. Vyd. Praha: ČZU Praha. ISBN 978-80-213-1698-0.

MAREŠ, P., 1994. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 1. vyd. Praha: Slon – sociologické nakladatelství. ISBN 80-901424-9-4.

SAMUELSON P. A., NORDHAUS W. D., 2013. *Ekonomie*. 19. přepracované vyd. Praha: Svoboda. 715 s. ISBN 978-80-205-0629-0.

TOTH, D., 2013. *Management sociálního rozvoje a regionální politika zaměstnanosti*. 2. vyd., Praha: Galileo. s. 452. ISBN 978-80-87192-21-0.